

Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi

Haziran 2020

Yıl 10, Sayı 1, ss.43-66.

DOI No: <https://doi.org/10.20493/birtop.733154>

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 06.05.2020

Kabul Tarihi: 05.06.2020

Journal of Individual & Society

June 2020

Year 10, Issue 1, pp.43-66.

Article Type: Research article

Submitted: 06.05.2020

Accepted: 05.06.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Koca, M. (2020). Küba Devrimi ve Devrimin Türk Basınına Yansıması:
Milliyet Gazetesi Örneği. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 43-66.

KÜBA DEVRİMİ VE DEVRİMİN TÜRK BASININA YANSIMASI: MİLLİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

THE CUBAN REVOLUTION AND ITS REFLECTION TO THE TURKISH PRESS: THE CASE OF MİLLİYET NEWSPAPER

Mehmet KOCA

Dr., Tarih Anabilim Dalı,

mehmetkoca4x4@gmail.com,

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1218-7007

Öz

Küba Devrimi, soğuk savaşın en yoğun yaşandığı 1950'li yıllarda, kapitalist kutbun lider ülkesi ABD'nin arka bahçesi tabir edilecek bir bölgede, halkın desteğini almış bir grup sosyalist görüşlü direnişçinin, ABD güdümündeki General Fulgencio Batista diktatörlüğüne karşı verdikleri meşhur silahlı mücadeledir. Küba halkının dikta rejimine karşı verdiği bu mücadele, başta Güney Amerika ve bazı Afrika ülkeleri olmak üzere, birçok ülkenin ulusal kurtuluş mücadelesinin gelişmesinde önemli siyasi ve sosyal etkileri oluşturmuştur. Küba devrimi içerisinde liderlik misyonu dolayısıyla öne çıkan Fidel Castro ve Ernesto Che Guevara'nın Batista diktatörlüğüne ve dolaylı olarak da ABD müdahaleciliğine karşı kazandıkları bu başarı, onları dünya genelinde popüler bir hale getirerek özellikle 1968 yılı gençlik

olaylarında sol görüşlü gençlerin her haliyle örnek aldığı birer devrim ikonuna dönüştürmüştür. Dünya genelinde hem siyasi ve sosyal hem de kültürel anlamda büyük bir etki yaratan Küba Devrimi, Türk basını tarafından da o dönem yakından takip edilmiş, sık sık haberleri ve makaleleri gazetelerin baş sayfalarında yayınlanmıştır. Bu çalışmada dünya siyasi tarihi açısından büyük etkileri olan Küba Devriminin Türk basınına yansması ve basının bu devrimi nasıl kaleme aldığı Milliyet gazetesi örneği üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küba, Devrim, Fidel Castro, Fulgencio Batista, ABD, Türk Basını, Haber, Milliyet Gazetesi.

Abstract

The Cuban Revolution is the famous armed struggle against the US-controlled General Fulgencio Batista dictatorship, in the 1950s, by a group of socialism-minded insurgents. This struggle of the Cuban people against the dictatorial regime has also had important political and social effects in the development of the national liberation struggle of many countries, especially South America and some African countries. This success of Fidel Castro and Ernesto Che Guevara, who led the Cuban revolution, against Batista's dictatorship, made them popular around the world and turned them into icons of revolution, which were exemplified by youth in the youth scene in 1968. It has transformed. The Cuban Revolution, which had a great impact both politically and socially and culturally throughout the World. The Cuban Revolution was closely followed by the Turkish press at that time, and frequently its news and articles about it were published in the top pages of the newspapers. In this study, the reflection to the Turkish press of the Cuban Revolution, which has great effects in terms of world political history, and how the press is interpreted this revolution was tried to be explained through the example of Milliyet newspaper.

Key words: Cuba, Revolution, Fidel Castro, Fulgencio Batista, USA, Turkish Press, News, Milliyet Newspaper.

GİRİŞ

Küba, Atlas Okyanusunun batısında, Meksika Körfezinin girişinde yer alan kuzeyinde ABD, batısında Meksika, güneyinde Jamaika ve Cayman Adalarının bulunduğu yaklaşık 12 milyon nüfusa sahip “Körfez’in anahtarı” olarak bilinen önemli bir ada ülkesidir. Kristof Kolomb, 1492 yılının ağustos ayında İspanya’nın Palos limanından batıya doğru başlattığı keşif yolculuğunun ikinci ayında, Küba adasının kuzey sahillerine çıkmış ve adayı İspanyol toprağı ilan ederek yerleşime açmıştır (Etherington, 2001: s. 26-27). Adanın keşfedildiği 1492 tarihinden başlayıp, adadaki kaynakların sömürülmesi konusunda anlaşmazlığa düşen Amerika ve İspanya arasında imzalanan 10 Aralık 1898 tarihli Paris Antlaşması’na kadar Küba, yaklaşık 400 yıl İspanyol egemenliğinde kalmıştır (Roberts, 2015: s. 280). Küba, bu süre zarfında şeker ve tütün gibi sahip olduğu önemli ticari mallar dolayısıyla diğer sömürgeci Avrupalı devletlerin de dikkatini üzerine çekmiştir. İspanya’nın keşfedilmiş topraklar üzerinde uyguladığı, ticari tekelcilikten rahatsız olan İngiltere, Fransa, Hollanda ve Portekiz’in aralarında olduğu sömürge devletleri, İspanya’yla bu topraklar üzerinde bir egemenlik mücadelesine girişmişlerdir (Ferro, 2002: s. 107-110). Başta Küba olmak üzere birçok İspanyol kolonisi, farklı zamanlarda bu devletler tarafından pek çok kez saldırıya uğramıştır.

Küba, ABD-İspanyol savaşının ardından 1 Ocak 1899 tarihinden itibaren İspanyol egemenliğinden kurtularak bağımsızlığını elde etmiş fakat bu kez de ABD’nin güdümüne girmiştir (Hernandez, 2012: s. 36; Ferro, 2002: s. 567). Bu tarihten itibaren Küba’da, Amerikan müdahaleciliği dönemi başlamış ve adada gerçekleştirilen bütün seçimler, ABD’nin desteklediği adaylar tarafından kazanılmaya başlanmıştır. ABD, Küba’nın sadece siyasi ve ekonomik ilişkilerini belirleme konusunda değil, aynı zamanda iç ve dış ilişkilerini de belirlemede etkili olmuştur (Staten, 2005: s. 45). ABD tüm bunların yanında Küba gibi jeopolitik öneme sahip bir adada kendisine askerî üs kurmayı da ihmal etmemiş, Guantanamo Koyu’nda bir askerî deniz üssü kurma hakkını da elde etmiştir (Hernandez, 2012: s. 38-41). ABD’nin desteğiyle iktidara gelen Jose Miguel Gomez döneminde Küba’da yolsuzluk, rüşvet ve

sosyal adaletsizliğin hâkim olduğu bir yönetim sistemi oluşmaya başlamıştır. J.M. Gomez'in, bağımsızlıkçı hareketlere gösterdiği sert müdahaleler sebebiyle, ifade edilemeyen gizli bir diktatörlük makamına dönüşen devlet başkanlığı, zamanla şaibeli seçimler ve askerî cunta aracılığıyla ele geçirilen bir makam haline gelmiştir (Staten, 2005: s. 48). 1933 yılına gelindiğinde dokuz yıl boyunca iktidarda olan Gerardo Machado Morales'in diktatörlüğü karşısında eylemleriyle giderek güç kazanan, çoğunluğu öğrenci ve işçilerden oluşan güçlü bir muhalefet ortaya çıkmıştır. Ülkede yaşanan iç karışıklıklar ve hükümetin halka karşı uyguladığı aşırı şiddet, ülkedeki huzursuzluğu daha da körüklemiş ve bunun sonucunda solcu örgütler ve üniversite öğrencileri tarafından da desteklenen, aralarında Fulgencio Batista'nın da bulunduğu ordu içerisindeki bir grup düşük rütbeli asker, 4 Eylül 1933'te yönetimi ele geçirmiştir (Staten, 2005: s. 61). Yeni kurulan hükümetin halkçı ve bağımsızlıkçı politikalarından rahatsızlık duyan ABD yönetimi, açıkça desteklediği yeni hükümetin Genelkurmay Başkanı Fulgencio Batista'nın 15 Ocak 1934 tarihinde ikinci bir darbe yaparak başkanlık koltuğuna oturmasını ve Küba'nın uzun yıllar ABD menfaatlerine uygun bir siyasetle yönetilmesinin yolunu açmıştır.

1- Fulgencio Batista Yönetimindeki Küba

Fulgencio Batista, 1901 yılında Küba'da fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, sefalet içerisinde geçirdiği çocukluk ve gençlik dönemlerinin ardından 1921 yılında maaşlı bir iş bulmak ve geçimini sağlamak amacıyla orduya katılmıştır (Staten, 2005: s. 69). Oldukça zeki ve çalışkan bir genç olan Batista, burada talim yapmak yerine komutanlarıyla arasını iyi tutarak önce stenograf olmuş, ardından San Mario Koleji'ndeki gece derslerine devam ederek hukuk öğrenmiş ve gramer bilgisini geliştirmiştir (Argote-Freyre, 2006: s. 25-27). Bu azmi ve başarısı dolayısıyla komutanları Batista'yı önce onbaşı ardından çavuş rütbesine terfi ettirmişlerdir. Batista, Küba ordusu içinde başarı sağlamak için yüksek rütbeli bir subayın "yes-man/evet efendimci" olması gerektiğini anlamış ve bu yolda gayret sarf ederek 1925'te önce Albay

Rasco'nun sekreteri daha sonra da Genelkurmayda çavuş-sekreter olmuştur. 1930'da Gerardo Machado Morales aleyhtarlarını muhakeme eden askerî mahkemenin sekreterliğini yaptığı sırada Machado iktidarının sallanmaya başladığını fark etmişti. Krizden bir fırsat çıkarmayı çok iyi bilen Batista, Machado aleyhtarı La Semana dergisi, ABC Örgütü¹ ve Directorio Estudiantil Revolucionario (Devrimci Öğrenci Birliği) ile temasa geçmiştir (Angın, 1967: s. 36-37). 1933'te Machado iktidarı yıkılıp da taraftarı olan subaylar ordudan uzaklaştırılınca Batista da harekete geçti ve askerler arasında bir sendika kurarak düşük rütbeli bir grup askeri kendi otoritesi etrafında toplamayı başardı. 4 Eylül 1933'te bu çavuş ve onbaşlı asker kulübünde toplayan Batista, subayların itibardan düşmesini fırsata dönüştürüp arkadaşlarına birliklerinin komutasını ele almalarını emretti ve Gerardo Machado Morales'in diktatörlük rejiminin yerini alan Carlos Manuel de Cespedes'in kurduğu geçici hükümeti devirdi. Küba tarihine "Çavuşlar Ayaklanması" olarak geçen bu olayın ardından Devrimci Öğrenci Birliği, Batista'yı Albay ilan ederek Profesör Ramon Grau San Martin'i hükümetin başına getirdi (Bethell, 2006: s. 54). Çavuş-Diktatör Batista'nın diktatörlük sahnesine çıkışı böyle gerçekleşti. Her ne kadar ortaya çıkışı Amerikan inisiyatifliyle olmamışsa da Batista, kendinden önceki diktatörler gibi zamanla kendi isteği ve menfaati dolayısıyla Amerika'nın güdümüne girecek ve bu durum Amerikalılar kendisini terk edeceği güne kadar böyle devam edecektir.

Ulusalçı Ramon Grau hükümetine sol görüşlü bir hekim olan Antonio Guiteras'ı almış ve ABD güdümündeki Fulgencio Batista'yı Genel Kurmay Başkanı olarak atamıştır. İçişleri Bakanlığına getirilen Guiteras kısa zamanda halkın yararına pek çok kararı uygulamaya geçirmiştir. Guiteras'ın bu çalışmaları Havana'da büyük ilgi uyandırmış, özellikle üniversite çevresinde hızla taraftar toplamıştır (Bethell, 2006: s. 54). Yeni hükümet, 1901 Anayasası'nı ve Amendement Platt'ı (ABD'nin

1 "ABC örgütü, Gerardo Machado Morales iktidarını devirmek amacıyla kurulmuş, Kübalı aydınların da içerisinde yer aldığı gizli, radikal bir örgüttür. Örgüt harflerinin açılımı tam olarak bilinmemektedir." Staten, C. L. (2005). *The History of Cuba*. New York: Palgrave Macmillan, s. 57.

gerekli gördüğü zaman adaya müdahale etme yasası) kaldırdı (Angın, 1967: s. 37). Amendement Platt'ın kalkması Küba ile Amerika arasındaki ilişkiler açısından oldukça önemli idi. Çünkü bu yasanın iptaliyle ABD'nin Küba'ya silahlı müdahale hakkı ortadan kalkıyor ve Küba'da tam bir egemenlik sağlanmış oluyordu. Küba'da yaşanan bu gelişmeler ABD hükümeti nezdinde büyük rahatsızlık uyandırdı ve Başkan Franklin Roosevelt, San Martin hükümetini tanımayarak onu devirmenin yollarını aramaya başladı. Sonunda General Batista'yla bir anlaşmaya varılarak San Martin'in yerine Batista'nın sadık adamlarından olan Albay Mendieta getirildi (Bethell, 2006: s. 55).

1938 yılında ABD hükümeti General Batista'ya resmi bir davette bulundu. İki lider başkanlık makamında bir araya gelerek karşılıklı görüşmelerde bulundular (Argote-Freyre, 2006: s. 259). Batista bu seyahatten ve Başkan Roosevelt'ten fazlasıyla etkilenmişti. Ziyaretin ardından Batista, Başkan Roosevelt'in; Küba hükümeti de ABD hükümetinin adeta birer taklitçisi olmuş, Küba Cumhuriyeti ABD'nin elli birinci eyaleti haline gelmişti. Küba, ABD'nin II. Dünya Savaşı süresince uyguladığı bütün dış politika esaslarını olduğu gibi kabul etmiş ve birebir uygulamıştır. Savaştan sonra artık Küba'da işlerin yoluna girdiğini ve ülkenin çizdiği çizgiden ayrılmayacağını düşünen ABD ve onunla bu düşüncüyü paylaşan ABD'nin sömürge valisi konumundaki Batista, kazandığı büyük servetiyle birlikte bir süreliğine Florida'ya yerleşti. Batista'nın devlet yönetiminden uzaklaşarak sergilediği bu pasif tutum 1944 yılından başlayıp 1952 yılına kadar sekiz yıl boyunca devam edecektir (Angın, 1967: s. 39). Batista'nın ülke yönetimine müdahale etmeyip ülkeyi tamamen hükümete terk ettiği bu dönemde sendika liderleri bertaraf edilerek yerlerini gangsterler almış, işçi liderleri cinayetlere kurban gitmiş, her türlü memuriyet satılığa çıkarılmış; rüşvet, hırsızlık ve yolsuzluk devletin her kademesine hâkim olmuştur.

Küba'da 1 Haziran 1952 yılında genel seçimlerin yapılması kararlaştırılmış, halkın talepleri ve eğilimleri dikkate alındığında seçimlerin sol gruplar tarafından kazanılacağı neredeyse kesinleşmiştir. Soğuk savaşın başlamasıyla birlikte 1950'li yıllarda ABD'de McCarthycilik

olarak bilinen komünizm karşıtlığının etkisiyle, Küba'da seçimleri solcu grupların kazanması ve dolayısıyla ticari ilişkilerin tehlikeye düşme ihtimali, ABD hükümetinde ciddi bir huzursuzluk yarattı. Bu duruma mâni olmak isteyen hükümet, General Batista'yı tekrar harekete geçirerek, adadaki muhtemel durumu ABD'nin lehine değiştirmesini istedi (Angın, 1967: s. 40). Adaya geçen Batista kendisine sadık adamlarıyla derhal darbe hazırlıklarına başladı ve çok geçmeden 10 Mart 1952 tarihinde Carlos Prio Socarras hükümetini devirerek ülke yönetimine ikinci kez el koydu (Staten, 2005: s. 72). Batista'nın ülke yönetiminden uzak olduğu yıllar boyunca, Küba'da tüm kamu hizmetleri çökmüş, rüşvet, yolsuzluk ve toplumsal yozlaşma tüm ülkeye yayılmıştır. Bu sebepten Batista'nın yeni bir askerî darbeyle iktidara gelmesi, içinde bulunduğu durumdan çıkmaya çalışan halkın tepkisini değil, onayını almıştır (Gonzalez, 1994: s. 11; Staten, 2005: s. 72).

Fulgencio Batista'nın gerçekleştirdiği bu darbenin o dönem Türk basınına en yüksek tirajlı gazetelerinden olan Milliyet'e yansıması ise şöyle olmuştur. Anadolu Ajansı tarafından duyurulan bu haber baş sayfadaki "Havana'da isyan çıktı." başlığıyla verilmiştir. Haberin devamında ise "General Batista, Küba ordusunun idaresini eline aldı. Hükümet ricali tevki edildi. Yıllardır Küba'nın kuvvetli şahsiyeti olarak tanınan General Fulgencio Batista bugün kan dökmeksizin yaptığı bir darbe ile ordunun idaresini eline almıştır. General Batista'nın Amerikan dostları, ordu ve milli polis teşkilatının kendisine müzahir olduğunu söylemektedirler. [...] Küba Ordusu genel karargahından bugün telefonla verdiği beyanatında General Batista, ezcümle şöyle demiştir: Küba ordusunun idaresini elim aldım. Çünkü hükümetin yatıştırıcı nüfuz ve kudretini kaybedip siyasi bir alet haline girmekte olduğunu anladım" (Milliyet, 11.03.1952: s. 1,7). Milliyet gazetesinin 13 Mart'ta yaptığı haberde yine Batista'nın yaptığı "Kan dökmek istemiyoruz. Tabii halin mümkün olduğu kadar çabuk avdet etmesi için eski başkan ve adamları memleketi serbestçe terkedebileceklerdir. Yeni hükümet mevcut bütün muahede ve taahhütlere riayet edecektir." şeklindeki basın açıklamasına yer verilmiştir (Milliyet, 13.03.1952: s. 1,7). Komünizm karşıtlığının yoğun yaşandığı 1950'li yıllarda, dünya genelinde bu karşıtlığın baş aktörü olan ABD, kendi

güdümündeki ülkelerde de bu komünizm düşmanlığını öğütüyor ve örgütliyordu. Batista'nın komünizm anlayışı ve bu anlayışın Küba'nın iç ve dış politikasına yansması yine Milliyet gazetesine "Küba'nın dış politikası" başlıklı bir haberde şu şekilde verilmiştir: "Yeni Cumhurbaşkanı komünizm ile şiddetle mücadele edileceğini bildiriyor. General Fulgencio Batista bugün hususi surette verdiği mülakatta ezcümle şöyle demiştir: Komünizm sahte, düzme bir doktrindir. Fakat Küba için acil bir tehlike teşkil etmemektedir. Hükümetim bütün memlekette demokrasi ve sosyal adaleti yayarak komünizmin kökünü kazmaya çalışacaktır. İlk hedefimiz kanun yolu ile memlekette azami güvenliği sağlamak olacak, ondan sonrada zirai ve sınai istihsalı arttırarak, hayat seviyemizi yükseltmeye gayret edeceğiz" (Milliyet, 18.03.1952: s. 3). 1950'li yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ABD'nin tavsiye ve destekleriyle komünizme karşı yoğun bir propaganda dönemi başlamıştır. Bu propagandanın en önemli unsuru olan basın-yayın organları, bu dönem komünizm ideolojisine oldukça mesafeli yaklaşmış, hatta komünizmin mücadele edilmesi gereken bir dış tehdit veya bir düşman olarak aktarıldığı, ulusal ve uluslararası çevrelerden haberler yapılarak ülke siyasetiyle paralellik arzeden bir yayın politikası yürütmüşlerdir (Milliyet, 25.05.1950: s. 3; Milliyet, 22.01.1957: s. 3).

2-Fidel Castro ve Arkadaşlarıyla Gelen Küba Devrimi ve Türkiye'deki Yansımaları

Fulgencio Batista'nın devlet yönetiminden uzak kaldığı 1944 ile 1952 yılları arasında Küba'da suç örgütleri güçlenip yaygınlaştı. 1951 yılının sonunda dünya genelinde şeker fiyatlarında yaşanan düşüş, en önemli ihracat ürünü şeker olan Küba'da ciddi bir ekonomik darboğaza sebep oldu. Bu ve benzeri sorunların yaratmış olduğu büyük huzursuzluğun adadaki çıkarlarına zarar verdiğini gören ABD hükümeti Küba'da çıkarlarını savunacak, güçlü ve otoriter bir iktidar kurulmasının şart olduğunu düşünüyordu. 1 Haziran'da yapılacak seçimlerin General Batista tarafından kazanılma ihtimalinin düşük olması, ABD'nin General Batista'yı adada darbe yapması yönünde teşvik etmesini sağladı.

Böylelikle Batista, 10 Mart 1952 yılında askerî bir darbeye ülke yönetimine el koydu. Bu darbe Küba halkı için yeni bir dönemin habercisi, Batista için de sonun başlangıcı olacaktır.

General Batista'nın 10 Mart'taki askerî darbesinin üzerinden henüz on beş gün geçmişti ki, Fidel Castro adında genç bir avukat "La Habana" gazetesinde bir yazı yayınladı.² Yazıda, bu darbeyi gerçekleştirenlerin niyet ve amaçlarını açıkça yargılayarak onları mahkûm ediyor ve Küba'da diktatörlüğün hüküm süreceği yeni bir dönemin başladığını ifade ediyordu (Navarro, 2011: s. 163). Castro, aynı gün Havana Yüksek Mahkemesine, burjuva hukuku çerçevesinde anayasayı ihlal ettiği için General Batista'nın cezalandırılmasını isteyen bir dilekçe verdi. O, bu yöntemle diktatörlüğün demokratik açıdan yasadışı olduğunu yasal bir yöntemle ortaya koymaya çalıştı. ("Küba Devrimi", 1988: s. 1385-1386). Mahkeme diktatörlüğün yasallığını onaylarsa kendi gayrimeşruluğunu da onaylamış olacaktı. Bundan çıkacak sonuç ise devrimin yasallığı olacaktı. Böylece Castro radikal bir direniş çizgisi sergileyerek başkaldırı hakkının altını çizmiş oldu.

- 2 "Tüm dünyanın Fidel Castro olarak tanıdığı Küba'nın efsanevi devrimcisinin asıl adı Fidel Alexandro Castro Ruz'dur. 13 Ağustos 1926'da Oriente'nin Biran kasabasındaki Manacas çiftliğinde dünyaya geldi. 1959'da Batista diktatörlüğünü yıkarak La Habana'ya girdiği zaman Amerikalılar ona iki konuda güven duyuyorlardı. Birincisi zengin bir toprak sahibinin oğlu olması, ikincisi de Cizvitler tarafından yetiştirilmesiydi. Üç erkek kardeş olan Castro kardeşlerin en büyükleri Ramon, ortancaları Raul, en küçükleri Fidel'di. Üçü de Küba Santiago'sundaki Dolores Koleji'nde okuyorlardı. Fidel, üç kardeş içinde en farklı olanıydı. Mücadeleci bir ruha sahipti. Haksızlığa tahammülü yoktu. En küçük bir haksızlık görse arkadaşlarını ayaklanmaya teşvik ederdi. Üniversite hayatına Havana Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesinde başlayan Fidel, bu dönemde de mücadeleci tavrını devam ettirmiş, henüz birinci sınıftayken zencilerin de spor müsabakalarına girebilmeleri için mücadele veren bir öğrenci derneği kurmuştur. Haksızlığa ve ayrımcılığa olan karşı duruşu bu dönemde de artarak devam etmiştir. Büyük çaplı arazilere sahip olan zengin ve güçlü bir aileye mensup olmasına rağmen o kendisini daima ezilenlerin yanında olmaya ve onlar için mücadele etmeye adanmıştır. Mücadelelerle dolu bu öğrencilik hayatının sona ermesiyle birlikte Avukat Fidel Castro'nun Küba'nın bağımsızlığı için mücadele edeceği devrimci hayatı başlamıştır. Fidel Castro hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ramonet, I. (Ed.). (2007). *Fidel Castro My Life*. (A. Hurley, Çev.) London: Penguin Books.; Skierka, V. (2004). *Fidel Castro*. (P. Camiller, Çev.) Malden: Polity Press

Fidel Castro, darbenin ardından General Batista'nın iktidarda kalmak için her yola başvurarak bütün demokratik yolları kapatacağını ve bu sebepten Küba'da diktatörlüğü sona erdirmek için yapılacak tek şeyin silahlı mücadele olduğunun farkına varmıştı. Ülke çapında başlatılacak bir ayaklanma için gereken tek şeyin bir kıvılcım olduğu düşüncesiyle genel grev çağrısı yaparak bir askerî birliği ele geçirmeyi planlamıştı. Bu maksatla General Batista ile mücadele edebilecek güce ulaştığını düşünen Castro, az sayıdaki arkadaşıyla birlikte 26 Temmuz 1953 tarihinde Moncada ve Carlos Manuel de Cespedes Kışlalarını ele geçirmeye çalıştılar. Fakat mevcutlarının büyük bir kısmını girdikleri bu çatışmalarda kaybederek başarıya ulaşmadan arkadaşlarıyla birlikte tutuklandılar (Uyanık, 2014: s. 162). Genç devrimcilerin bu başarısız ayaklanmaları Türkiye'de Milliyet gazetesinin sayfalarına "*Küba isyanı bastırıldı*" başlığıyla taşınmıştır. Haberin devamında ise "*Diktatör Cumhurbaşkanı Batista hükümeti bugün Santiago ve Bayamo şehirlerindeki askerî garnizonlarda baş gösteren bir ihtilâl teşebbüsünü 'bastırdığını' ileri sürmüştür. Batista bu konuda yayınladığı bir tebliğde âsilerin, halen menfada yaşayan sabık Cumhurbaşkanı ile iş birliği kurduklarını belirtmiştir. Buradaki garnizon komutanı Albay Chaviano'ya göre, bu sabah âsiler Havana'daki kışlaya hücumla teşebbüs ettikleri sırada vukua gelen çarpışmada 48 kişi ölmüş ve 29 kişi yaralanmıştır.*" şeklinde haberin diğer ayrıntılarına yer verilmiştir. (Milliyet, 28.07.1953: s. 3) Haberin içeriğinde F. Castro'dan henüz bahsedilmemekle beraber, General Batista'dan diktatör olarak söz edilmesi, özelde Milliyet gazetesinin Küba yönetimine karşı bakış açısını yansıtmakla birlikte, hükümet denetiminden geçerek Anadolu Ajansı tarafından tüm basın kuruluşlarına verilmesi ve diğer gazetelerde de benzer şekilde haberler yapılması dolayısıyla genel anlamda Türk basınının ve hükümetinin de Küba yönetimine bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır.

1953 yılının Eylül ayında iktidara karşı isyan eden gençlerin yargılanmalarına başlanmıştır.³ Milliyet bu haberi 23 Eylül 1953 tarihinde

3 "F. Castro'yu sanık durumundan iddia makamına taşıyan ünlü savunması Küba devrim tarihinin en önemli konuşmasıdır. F. Castro 'Beni mahkûm edin, ne önemi var! Tarih beni aklayacaktır' sözleriyle biten ünlü savunmasını tamamladıktan

“Küba’da hükümet darbesi hazırlayanlar mahkemede” başlığıyla haber yapmıştır. Haberin devamında ise şu satırlara yer verilmiştir. “Küba hükümetine karşı komplo hazırlamaktan sanık 101 kişinin mahkemesine bugün başlanmıştır. Bu şahıslar geçen 26 Temmuz’da Santiago ve Bayamo’daki askerî merkezlere karşı muhalefet unsurları tarafından yapılan silahlı tecavüzlere iştirakten sanıktırlar.” (Milliyet, 23.09.1953: s. 3). General Batista diktatörlüğü karşısında direnen bu bir avuç gencin hapishanelerde maruz kaldığı ağır işkencelerden haberdar olan destekçileri, mahkûmların serbest kalmaları yönünde hükümet üzerinde kurduğu baskı, seçimlerin de yaklaşmasıyla sonuç vermiş ve Mayıs 1955’te çıkarılan af kanunuyla F. Castro ve arkadaşları hapisten çıkmıştır (Navarro, 2011: s. 182). Mücadeleden vazgeçme niyetinde olmayan genç asi lideri, iktidarın üzerinde kuracağı baskı ve hayati tehlikesinin bulunmasından dolayı taktik, stratejik ve mevcut olarak yeniden güç kazanana kadar bir süreliğine Küba’yı terk etme kararı almış ve aynı yıl Meksika’ya geçmiştir (Angın, 1967: s. 113).

Fidel Castro, Meksika’da bulunduğu dönemde hayalini kurduğu devrimin hazırlıklarını yapmaya Küba’dan sürgün edilenleri kendi etrafında toplayarak başladı (Navarro, 2011: s. 183-184). Castro’nun devrim planı için olmazsa olmazı silahlı mücadeleydi. Bu maksatla onlara savaşmayı, taktik ve stratejiyi öğretecek bir profesyonele ihtiyaç duydukları dönemde İspanya iç savaşına katılmış emekli bir asker olan General Alberto Bayo, devrim ateşiyle yanıp tutuşan bu gençlere gerilla eğitimi vermeyi kabul etti (Skierka, 2007: s. 40). Meksika’ya gelişinin üzerinden henüz birkaç ay geçmişti ki Castro hem kendi hayatı hem de Küba devrimi adına büyük bir öneme sahip olan bir isimle tanıştı Ernesto (Che) Guevara.⁴ İlk tanışma ve akabinde süre gelen uzun soluklu sohbetlerin

sonra on beş yıl hapse mahkûm olmuştur. Bu savunma Castroculuk’un etkin politik manifestosu olarak tarihe geçecektir.” Castro, F. (1977). *Tarih Beni Beraat Ettirecektir*. (A. Çınar, Çev.) İstanbul: Yöntem Yayınevi.

- 4 “Ernesto Guevara de la Serna Lynch, arkadaşlarının ona taktığı isimle namı diğer ‘Che’ (herkese İspanyolca ‘che/hey sen’ diye hitap etmesinden dolayı arkadaşlarının ona verdiği lakaptır.) ABD’nin Guatemala’da desteklediği Carlos Castillo Armas diktatörlüğünün zulmünden kaçarak Meksika’ya yerleşmiş Arjantinli genç bir doktordur. Burada Fidel Castro ile tanışan Che, onunla birlikte Küba devrimi için

ardından iki taraf da birbirlerinden etkilenmiş, Castro'nun anlattıklarıyla Che Guevara, Küba devrimi konusuna yönelmiş ve uzun yıllar devam edecek olan bir devrim arkadaşlığı başlamıştır (Ramonet, 2007: s. 171).

F. Castro Ekim 1955'te ABD'ye giderek birçok eyalette toplantılar düzenledi. Amacı buralarda yaşayan Kübalılara direnişi ve devrimi anlatarak onlardan maddi destek istemektir. Bu amacında da başarılı oldu ve yüksek katılımlı toplantılardan önemli miktarda maddi yardım toplandı (Skierka, 2007: s. 42). Meksika'ya döndüğünde yaptığı bu çalışmaların karşılığı alınmaya başlanmış, Meksika basını onun ve arkadaşlarının başlattığı bu devrim hareketini daha fazla haber yapmaya başlamıştır. Silahlı mücadelenin yanında, siyasi mücadeleyi de ihmal etmeyen Castro, Küba halkına ithafen peş peşe manifestolar yayınlamıştır. Yayınlanan bu manifestolar etkisini göstermiş ve Küba'daki muhalifleri harekete geçirerek bir grup genç subayı, General Batista rejimine karşı bir darbe yapılması konusunda cesaretlendirmiştir. Bu hareketin açığa çıkarılmasının hemen ardından ikinci bir kalkışma hareketi daha gerçekleşmiş, devrim taraftarları Matanzas şehrindeki kışlayı ele geçirmeye çalışmışlar fakat bu teşebbüs de Batista birlikleri tarafından kısa sürede bastırılmıştır (Bethell, 2006: s. 84-85). Muhaliflerin General Batista'ya karşı başlattıkları bu ayaklanmalar, Meksika'daki devrimci hareketi cesaretlendirerek onlara artık devrim için harekete geçme zamanının geldiğini hatırlatmıştır.

Fidel Castro ve beraberindeki 82 arkadaşı hayalini kurdukları devrimi gerçekleştirmek amacıyla Poza Rica şehrindeki Tuxpan limanından 25 Kasım 1956 tarihinde "Granma/Büyükanne" isimli yatla

mücadele etmiştir. Küba devriminin gerçekleşmesinin ardından 1965 yılında diğer diktatör ülkelerdeki devrimci hareketleri desteklemek ve onlarla birlikte savaşmak üzere 1965 yılında Küba'dan ayrılarak önce Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne daha sonra da Bolivya'ya geçmiştir. Burada 8 Ekim 1967 tarihinde CIA tarafından desteklenen Bolivya ordusunun özel bir müfrezesi tarafından yakalanarak yargılanmadan öldürülmüştür. Ernesto Che Guevara ölümünün ardından dünya genelinde sosyalist devrimci hareketin sembolü haline gelmiştir." Ernesto Che Guevara hakkında daha geniş bilgi için bkz. Cormier, J. (1997). *Che Guevara Ölüm Nereden Nasıl Gelirse Gelsin*. İstanbul: Can Yayınları; Taibo, P. I. (2004). *Nam-ı Diğer Che*. İstanbul: Everest Yayınları.

ayrıldılar (Skierka, 2007: s. 46-47). 30 Kasım'da adaya varan devrimci grubu, geldiklerini haber alan General Batista'ya bağlı birlikler karşıladı ve iki grup arasında şiddetli çatışmalar başladı. Batista kuvvetlerinin müteakip günlerde hem havadan hem de karadan ağır silahlarla saldırılarda bulunduğu gruptan yönetici kadro da dahil toplam 21 kişi hayatta kalmayı başarabildi. İlk çatışmadan geriye kalan bu grup, direnişi devam ettirebilmek için adanın güneydoğusunda yer alan Sierra Maestra sıradağlarına doğru çekildiler (Staten, 2005: s. 77; Ramonet, 2007: s. 182). Castro ve arkadaşlarının, Batista iktidarına karşı yaklaşık iki yıl sürecek olan silahlı direnişleri böylelikle bir gerilla hareketi şeklinde başlamış oldu. Castro oluşan şartlardan istifade ederek, köylüleri kendi saflarına çekmeyi başardı ve onlardan aldığı destekle kısa sürede tüm ada kırsalına hâkim oldu. Devrimci kadronun sabır ve dikkatle yürüttüğü faaliyetler sürecinde bir yandan kentlerdeki muhalif güçler ile bağ kurulmaya çalışılırken öte yandan dağlardaki örgütlenme de yavaş yavaş genişletildi. Bir yandan radyo yayını yapılırken öte yandan General Batista kuvvetlerine karşı başarılı eylemler düzenleniyordu ("Küba Devrimi", 1988: s. 1390; Uyanık, 2014: s. 162). Sonuç olarak General Batista iktidarına karşı iki yıl verilen zorlu mücadelenin ardından devrimci gençler, 1 Ocak 1959'da mevcut rejimini yıkarak Küba'da devrimi ilan ettiler.

Fidel Castro ve arkadaşlarının Batista'ya karşı 30 Kasım 1956 tarihinde adaya çıkararak başlattığı silahlı direnişin Türk basınının bazı gazetelerine yansıması fazla gecikmemiştir. Örnek olarak o dönemin yüksek tirajlı gazetelerinin başında gelen Cumhuriyet gazetesi Anadolu Ajansı'ndan aldığı bu haberi bir gün sonra 1 Aralık'ta "*Küba'da isyan çıktı*" başlığıyla vermiştir. Haberin devamında "*Küba'nın güney sahillerindeki Santiago şehrinde isyan çıkmıştır. Polisler sivil halk arasında başlayan çarpışmaların şiddetle devam ettiği bildirilmektedir*" (Cumhuriyet, 1 Aralık 1956, s. 3). Buna karşın Milliyet gazetesinin konuya dair ilk haberi "*Küba'da bir ayaklanma oldu*" başlığıyla ancak 15 Mart 1957 tarihinde yapılmıştır. Haberin devamında "*Cumhurbaşkanı Fulgencio Batista'yı esir etmeğe veya öldürmeğe matuf bir talebe ayaklanması, tankların desteklediği askerî birlikler tarafından bastırılmış, hadise 40 can kaybına*

sebebiyet vermiştir. 60 kadar da yaralı vardır. Hükümet, memlekette bugün, vaziyetin normal olduğunu bildirmiştir” (Milliyet, 15.03.1957: s. 3). Milliyet gazetesinin Küba’da yaşanan siyasi olayları yayınlanacak derecede mühim görmemesi veya sayfalarında bu haberlere çok az yer vermesinin iki önemli gerekçesi vardır. Bunlardan ilki Abdi İpekçi⁵ yönetimindeki Milliyet’in, Küba’daki isyancıların mevcut iktidara tehdit oluşturmadıkları ve 1953 yılındaki isyan girişimi gibi bunun da başarısız olacağı yönündeki düşüncesi, ikincisi ise Milliyet’in tiraj ve dolayısıyla ticari kaygılardan doğan, daha çok halkın ilgisini çeken haberlere yer verme düşüncesidir (Erdem, 2016: s. 304,310-311). Milliyet’in köşe yazarlarından Sami Kohen,⁶ o dönem Küba ile ilgili çok az haber yayınlanmasının gerekçesini bir yazısında şöyle açıklamıştır: “Geçen yazdan beri gazetelerde Küba’nın ismi pek geçmiyordu. Gerçi ajans haberlerinde sık sık Castro aleyhtarlarının idam edildiği, pek çok kimsenin hapse atıldığı, arada bir sabotajların vukubulduğu bildiriliyordu ama bunlar pek alakayı çekmiyordu” (Kohen, 20.04.1961: s. 2).

- 5 “Abdi İpekçi (9 Ağustos 1929 - 1 Şubat 1979), Türk gazeteci ve yazardır. Galatasaray Lisesi ve Hukuk Fakültesi mezunu olan İpekçi, gazetecilik mesleğine spor muhabiri olarak başladı. Daha sonra Yeni İstanbul, Yeni Sabah ve İstanbul Ekspres gazetelerinde, sayfa sekreteri ve yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1954 yılında Milliyet gazetesinde önce yazı işleri müdürü daha sonra genel yayın müdürü oldu. Abdi İpekçi, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Türkiye Basın Enstitüsü Başkanlığı, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ve Uluslararası Basın Enstitüsünün İkinci Başkanlığı, Basın Şeref Divanı Genel Sekreterliği gibi görevlerde bulundu. 1 Şubat 1979 tarihinde İstanbul’da evinin yakınlarında arabasında iken Mehmet Ali Ağca tarafından öldürüldü.” Abdi İpekçi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Türeç, T., Akyıldız E. (2007). *Bir Gazetecinin Hayatı 28 yıl Sonra Abdi İpekçi* İstanbul: Doğan Kitap.
- 6 “Sami Kohen, (1928/ -) Yahudi asıllı gazeteci ve yazardır. İstanbul’da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Kendisi gibi gazeteci olan babası Albert Kohen, 1939-1949 yılları arasında Ladino ve Fransızca dillerinde basılan “La Boz de Türkiye/ Türkiye’nin Sesi” adlı gazeteyi çıkarıyordu. Babasının ölümünden sonra kendisi aynı gazeteyi Türkçe olarak çıkarmaya başladı. Gazete “Haftanın Sesi” olarak yayına devam etti. Kohen, meslek hayatına Yeni İstanbul, Tan ve İstanbul Ekspres gazetelerinde devam etti. 1954 yılında Milliyet gazetesine katılarak dış siyaset yazıları yazmaya başladı. Kohen, aynı zamanda Amerika’da yayınlanan “Christian Science Monitor” ve “New York Times” gazetelerinde de köşe yazıları yazmıştır. 1954’ten bugüne aralıksız Milliyet gazetesinde çalışarak Türkiye’de aynı gazetede en uzun süre yazı yazan gazetecilerden olmuştur.” Sami Kohen hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yelçe Ö. (2007), Sami Kohen Dünyanın Yazısı, İstanbul: Doğan Yayıncılık.

Milliyet'in Küba'da yaşanan olaylara dair yaptığı ikinci haber, ilkinden yaklaşık dört ay sonra "Küba'da şiddetli çarpışmalar oldu." başlığıyla yapılmıştır. Haberin devamı şöyledir: "Doğu Küba'da âsilerle hükümet kuvvetleri arasında şiddetli çarpışmalar olmaktadır. Uçakların da kullanıldığı çarpışmalarda kırk kişinin öldüğü bildirilmektedir. Doğu eyaletlerinde hükümet aleyhtarı grevler ve pasif mukavemet yapılmaktadır. Bazı bölgelerde nümayişler de vukua gelmiştir. Havana'da ticarethanelere müteaddit telefonlar edilmiş kapalı kalmaları istenmiştir. Açılan dükkanların bombalanacağı veya ateşe verileceği tehditleri de savrulmaktadır" (Milliyet, 05.08.1957: s. 3). Milliyet, Fidel Castro ve arkadaşlarının adaya çıkışlarından devrimi gerçekleştirecekleri 1 Ocak 1959 tarihine kadar Küba ile ilgili toplam dokuz adet haber yayınlamıştır. Yapılan bu haberler genellikle çatışmaların devam ettiği ve öldürülen isyancıların sayılarının verildiği özet haberler olmuştur (Milliyet, 25.11.1957: s. 5; Milliyet, 10.11.1958: s. 5). Milliyet, F. Castro ve arkadaşları için devrimin yolunu açacak olan General Batistaya karşı kazandıkları kesin zaferin haberini "Diktatör Batista Küba'dan kaçtı" başlığıyla 2 Ocak 1959 tarihinde baş sayfadan vermiş, devamında ise "Batista, yanında Başvekili ve Hükümete mensup 50 kadar şahsiyetle beraber uçakla evvelâ Dominik Cumhuriyetine, oradan da Florida'ya geçmiştir. General Batista, 1959 senesinin ilk gününde devrilen ilk diktatör olmuştur." cümleleriyle haberi tamamlamıştır (Milliyet, 02.01.1959: s. 1). Küba meselesi artık bu tarihten itibaren Milliyet'in yakından takip ettiği dış haberler grubuna girmeye başlamış, Küba'nın bu sıcak günlerinde hem iç siyaseti hemde dış siyaseti gazete için önemli bir haber konusu olmuştur. Küba konusunda bu dönem Milliyette en fazla yazı kaleme alan yazar ise Sami Kohen'dir. Aileden gelen gazetecilik mesleğini devam ettiren S. Kohen, Milliyet gazetesinin dış siyaset konusunda en tecrübeli gazetecilerin başında gelmektedir. Ülke dışında sahip olduğu farklı yabancı dostluklar sayesinde uluslararası siyasete oldukça hakim olan Kohen, sahip olduğu bu bilgi ve tecrübesini uzun yıllar Milliyet'in sayfalarında okurlarıyla paylaşmıştır. Kohen, devrim dönemi ve sonrasındaki süreçte Küba hakkında toplam on dokuz yazı kaleme almıştır. S. Kohen, yazılarında Küba Devriminden, ülkeye yerleşen komünist rejimden ve giderek

komünist bloğa yaklaşan Küba'nın, ABD ve Sovyetlerle olan ilişkilerini değerlendirmiştir. Küba Devrimi ile ilgili köşesinde kısa bir değerlendirme yapan S. Kohen, devrimle ilgili şunları yazmıştır: *"1959 yılının ilk gününde, genç asi lider Fidel Castro Havana'da diktatör F. Batista'yı devirerek iktidara geçtiği zaman, bütün dünya, Küba'nın artık demokrasiye ve huzura kavuşacağını ümit etmişti. Castro evvela içte toprak reformu, devletleştirme gibi bazı tedbirler almış; dışta da tarafsızlık politikası gütmeye başlamıştı. Fakat genç başbakan birkaç ay sonra daha ileriye gitti. Dahilde söz ve yazı hürriyetini kısımaya başladı ve neticede diktatör kesildi. Dış politikada Amerika'ya sırtını çevirdi. Adada Amerikalılara ait milyonlarca dolarlık mal, mülke el koydu. Rusya'ya meyletti. Ondan silah ve iktisadi yardım temin etti. Castro süksesinden cesaret alarak 'Fidelizm'i bütün Güney Amerika'ya yaymağa çalıştı; yer yer hadiseler çıkarttı ve Karayip denizindeki bu adayı komünistler için bir sıçrama tahtası haline getirdi"* (Kohen, 18.04.1961: s. 1-5). Bir dış politika yazarı olan Kohen, Castro'nun Küba'daki Amerikan tesirini önlemeye yönelik girişimlerini ve Sovyetlerle olan yakınlaşmasını *"Amerika'ya sırtını çevirdi, Rusya'ya meyletti ve adayı komünistler için bir sıçrama tahtası haline getirdi."* şeklindeki sözleriyle yorumlamıştır. Onun Küba yönetimi tarafından izlenen bu siyasetin pek doğru olmadığı yönündeki yorumları, Sovyetlere ve komünizm tehlikesine karşı Amerikan dostluğunun hâkim olduğu Türkiye'de siyasi atmosferin basın üzerindeki etkisini yansıtır tarzda yorumlar olmuştur.

S. Kohen, yine bu dönem Küba'daki rejimin komünizm olup olmadığı yönünde yapılan tartışmalara noktayı koyarak açık bir şekilde rejimin komünizm olduğunu köşesinde şöyle ifade etmiştir: *"Küba komünist ileri gelenlerinden 'Hoy Havana' gazetesi müdürü C. R. Rodriguez, verdiği bir mülakatta komünistlerin Castro'nun iş başına geçmesinde mühim bir rol oynadığını belirtmiş ve Kübalıların komünizmi benimseyerek tamamen komünist bir idare kuracakları ümidini izhar etmiştir. Fidel Castro'nun sağ kolu olan kardeşi Raul da bir demecinde 'Marksizm-Leninizm asla ayrılmayacağımız yoldur.' demiştir. Küba Dışişleri Bakanı ise geçen hafta Şangay'daki bir toplantıya gönderdiği mesajda, memleketinin 'Komünist blokunun yanında yer aldığını' belirtmiştir. Bu beyanlar,*

Komünizmin yer altı faaliyetiyle Küba'ya nasıl hâkim olduğunu göstermektedir” (Kohen, 08.12.1960: s. 2). Kohen yazılarında konuya bakışını, seçerek kullandığı kelimeler üzerinden dolaylı olarak anlatmış, okurların fark etmesini istediği fikirleri de bu kelimeler üzerinden vermiştir. Onun bu yazıda kullandığı “yer altı faaliyeti” kelimeleri komünizme illegal bir ideoloji veya bir yapılanma anlamı yüklemeye çabası gibi görünmektedir. F. Castro'ya “sakallı diktatör” lakabını yakıştıran S. Kohen (Kohen, 18.04.1961: s. 1-5), onunla ve gerçekleştirdiği devrim ile ilgili de köşesinde şunları yazmıştır: *“Demokrasiyi kurmak için Batista'yı deviren Castro ondan beter bir diktatör kesilmiştir. Genç sakallı lider gerçi köylüleri tatmin eden işler yapmıştır, fakat memlekette beliren iktisadi güçlükler ve sıkıntılar bilhassa orta sınıfa memnun etmemiştir. Castro, sistematik bir Amerika aleyhtarlığı politikasıyla Rusya'ya yaslanmış, bununla da kalmayarak Orta Amerika'ya nüfuzunu yaymağa kalkışmıştır*” (Kohen, 20.04.1961: s. 2). Kohen'in tüm bu yazdıklarına bakıldığında genel olarak Küba'da gerçekleşen devrimden, devrimci kadrodan ve devrimle gelen yeni komünist rejimden pek memnun olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Sami Kohen dışında, Milliyet gazetesinin yazı işleri müdürü olan Abdi İpekçi de çıktığı bir yurtdışı gezisinde Küba'ya uğramış, dönüşünde de bu gezi ile ilgili bir yazı dizisi kaleme almıştır. Bu yazılar 6-15 Ağustos 1961 tarihleri arasında Milliyet gazetesinin üçüncü sayfasında “Bir Devriâlemin İntibaları” başlığı altında yayınlanmıştır (İpekçi, 06.08.1961: s. 3). A. İpekçi, Küba ile ilgili izlenimlerini aktarırken, satır aralarında Küba'daki rejime yönelik ağır eleştirilerde bulunmuştur. İpekçi, bu eleştiri oklarının hedefine komünist rejimi oturtmuş ve ülkede yaşanan olumsuzlukların kaynağını komünizmde görmüştür. İpekçi'nin eleştirileri genel anlamda ferdi mülkiyetin kaldırılıp yerine ortak mülkiyet anlayışının yerleştirilmesi, dinin toplum hayatından uzaklaştırılması, tüm iktisadi teşekküllerin devlet tekeline alınması, kişi hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması gibi komünizmin Türkiye'de tartışma yaratan konuları üzerine olmuştur. İpekçi, yaptığı değerlendirmenin ardından, Küba yönetiminin bu uygulamalarından dolayı uzun soluklu olamayacağını ya yaşanacak kargaşa neticesinde Sovyetlerin adadaki gücü ve etkisinin artacağını ya da ABD birliklerinin adaya müdahalede

bulunacağını iddia etmiştir (İpekçi, 15.08.1961: s. 3). İpekçi'nin komünizme yönelik bu düşüncelerinin arka planında 1950'li yıllar boyunca Türkiye'nin takip ettiği Batı bloğuna yakınlaşma ve ABD ile birlikte komünizme karşı ortak hareket etme siyasetinin siyasi ve sosyal yansımaları yatmaktadır. Demokrat Parti'nin iktidar olduğu 1950-1960 yılları arasında Batı yanlısı politikalarından doğan komünizm karşıtlığı ve Sovyet düşmanlığı gibi politik meselelerin bir sonucu olarak sol içerikli ideolojik akımlar, tamamıyla toplumsal hayattan tasfiye edilmeye çalışılmış ve bu konuda birçok basın-yayın organı da hükümet tarafından yönlendirilmiştir. Milliyet gazetesi dahil birçok basın kuruluşunun Küba devrimine ve komünist yönetime karşı ağır eleştirilerde bulunmalarının arkasında bu gerekçelerin yer alması olasıdır. Bu dönemde ne Menderes Hükümeti ne de onun denetimindeki basın kuruluşları, Küba devrimi ve komünist yönetimle ilgili gündem yaratacak herhangi bir haber yayınlayıp ne Sovyetlerin tepkisini çekmeyi ne de fazla dostane davranıp ABD'nin güvenini kaybetmeyi istememiş, tamamen uluslararası siyasete uygun statik bir tavır ortaya koymayı uygun bulmuştur.

Milliyet'in 9 Ocak 1959 tarihinde "*Batı devletleri yeni Küba hükümetini tanıdı*" başlığının altında "*Amerika, İngiltere, Fransa ve diğer dört devlet dün yeni Küba hükümetini tanımıştır.*" satırlarına yer vermiştir (Milliyet, 09.01.1959: s. 5). Bu haberden iki gün sonra ise Türk hükümetinin yeni kurulan Küba hükümetini tanıması "*Küba'da kurulan hükümeti tanıdık*" başlığıyla verilmiş, haberin devamında "*Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu, Küba Cumhuriyeti hariciye vekiline gönderdiği bir telgrafla Türk Hükümetinin yeni Küba Hükümetini resmen tanıdığını bildirmiştir.*" şeklinde açıklama yer almıştır (Milliyet, 11.01.1959: s. 5). F. Castro'nun General Bastista kuvvetlerini yenip Küba'da hakimiyeti ele almasıyla birlikte Milliyet'in dikkati Küba olaylarına yönelmiş ve bu tarihten itibaren Küba haberleri gün aşırı denilebilecek sıklıkta Milliyet'in sayfalarında yer almaya başlamıştır. Bu dönem Milliyet'in Küba ile ilgili yaptığı haberlerin geneline bakıldığında dış politikada, Küba'nın ABD ve Sovyet Rusya ile olan münasebetleri ve ayrıca F. Castro'nun dış ülkelere yaptığı ziyaretler konu edilmiş (Milliyet, 15.02.1960: s. 3; Milliyet, 07.03.1960: s. 3); iç politikada ise Batista'nın geride bıraktığı taraftarlarına

karşı verilen mücadele ve F.Castro'nun ekibiyle birlikte giriştiği hükümet kurma çalışmalarına haber olarak yer verilmiştir (Milliyet, 05.01.1959: s. 1; Milliyet, 19.07.1959: s. 3).

SONUÇ

Fidel Castro ve arkadaşlarının uzun yıllar süren silahlı mücadeleleri sonunda General F. Batista ve ABD'ye karşı elde ettikleri zafer, Küba'ya bağımsızlığını kazandırmakla kalmamış aynı zamanda dünya genelinde büyük ses getirerek birçok üçüncü dünya ülkesinin de ulusal kurtuluş mücadelesine ilham kaynağı olmuştur. Küba devrimiyle adını duyuran F. Castro ve Ernesto Che Guevara dünya genelinde özellikle sol görüşlü gençler tarafından popüler hale getirilerek birer devrim ikonuna dönüştürülmüştür. Dünya siyasi tarihi açısından bu derece önemli olan bir siyasi hareket, Türk basını tarafından da yakından takip edilmiştir.

1950'li yıllar boyunca Milliyet gazetesinin Küba hakkında yaptığı ilk haber, Batista darbesinin konu edildiği 11 Mart 1952 tarihinde yayınlanan haberidir. Bu tarihten başlayarak darbenin gerçekleştiği 1959 yılına kadar geçen sürede Milliyet, Küba da yaşanan olaylara dair çok az haber yayınlamıştır. Milliyet'in sayfalarında Küba'yla ilgili az haber yayınlamasının temelinde öncelikle yurt içi veya yurt dışı haberlerde, daha çok halkın ilgisini çekecek konulara yer verilmek istenmesi ve daha sonra gazetenin yazı işleri müdürü olan Abdi İpekçi'nin önceki başarısız isyan girişimlerinden hareketle Küba'daki isyancıları mevcut iktidara yönelik ciddi bir tehdit olarak algılamaması yatmaktadır. ABD'nin hemen yanı başındaki bir adada, sol görüşlü bir grup gencin bir devrim gerçekleştirmesi, tüm dünyanın olduğu gibi Türk basınının da dikkatini çekmiştir. Bu tarihten itibaren Küba ile ilgili haberler günlük olarak gazete sayfalarında yer almaya başlamış, yazarlardan Abdi İpekçi ve Sami Kohen de kendi sütunlarından Küba hakkında uzun yazı dizileri yayınlamışlardır. Bu yazarlar Küba devrimiyle ilgili olarak yaptıkları değerlendirmelerde genel anlamda diktatör olarak görülen General Batista'nın F. Castro tarafından devrilmesini haklı bulmuş fakat devrim sonrası Castro'nun ABD kanadından uzaklaşarak Sovyetlere yakınlaşması

basının Küba'ya ve F. Castro'ya bakış açısını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle Küba'da rejimin komünizm olarak şekillenmesinin ardından komünizmle arasına mesafe koymaya çalışan Türkiye'de, hükümetin ve basının Küba'ya bakış açısı değişmeye başlamıştır. Küba'da devrimi gerçekleştiren gençlerin sosyalist düşüncede olması, genel anlamda Türk basınına bu konu hakkında yapılacak haberlerde -hükümetin de denetlemesi dolayısıyla- kontrollü olmaya zorlamıştır. Hükümetin komünizm konusunda Sovyetler ile ABD arasında kurmaya çalıştığı dengede basın önemli bir yer işgal etmiş, ABD'ye yakın ama komünizme soğuk ve mesafeli olan siyasi tavır, basın-yayın organlarıncada takip edilerek uygulanmıştır. Hükümetin ve dolayısıyla basının Küba devrimine bakışı, korunmak istenen bu uluslararası statükonun bir yansıması olmuştur. Dönemin anti-komünist havasından dolayı, sosyalizm taraftarlarına propaganda malzemesi vermemeye dikkat eden gazeteler, haber içeriklerinde devrimci gençlerin siyasi ideolojilerinden pek bahsetmemiş ve sosyalizme yönelik sempati uyandıracak haberlerin yapılmamasına dikkat etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Gazete Arşivi: Milliyet (1950-1961)

- “Amerika Komünizme karşı şiddetle mücadele edecek”. (22.01.1957). *Milliyet*, s. 3.
- “Amerika Küba'nın ithamlarını reddetti”. (07.03.1960). *Milliyet*, s. 3.
- “Avrupa on sene içinde komünizmden kurtulur”. (25.05.1950). *Milliyet*, s. 3.
- “Batı devletleri yeni Küba hükümetini tanıdı”. (09.01.1959). *Milliyet*, s. 5.
- “Castro başvekil olarak kalıyor”. (28.07.1959). *Milliyet*, s. 3.
- “Castro Kanada'ya hareket etti”. (27.04.1959). *Milliyet*, s. 5.
- “Castro'ya karşı suikast teşebbüsü”. (01.03.1959). *Milliyet*, s. 3.
- “Eski Küba devlet reisi”. (13.03.1952). *Milliyet*, s. 1,7.
- “Fidel Castro istifa etti”. (18.07.1959). *Milliyet*, s. 5.
- “Havana'da isyan çıktı”. (11.03.1952). *Milliyet*, s. 1,7.
- “Küba'da isyan çıktı”. (1 Aralık 1956). *Cumhuriyet*, s. 3.
- “Küba'da şiddetli çarpışmalar oldu”. (05.08.1957). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba'da 6 Batista'cı kurşuna dizildi”. (13.04.1959). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba'da 600 harp suçlusunu alenen muhakeme ediliyor”. (24.01.1959). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba'da Başkan istifa etti, Castro kaldı”. (19.07.1959). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba'da Batista'cılarının idamına devam ediliyor”. (18.01.1959). *Milliyet*, s. 5.
- “Küba'da bazı yüksek rütbeli subaylar kurşuna dizildi”. (05.01.1959). *Milliyet*, s. 1.
- “Küba'da bir ayaklanma oldu”. (15.03.1957). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba'da çarpışmalar oldu 248 kişi öldü”. (10.11.1958). *Milliyet*, s. 5.
- “Küba'da çarpışmalar gittikçe yayılıyor”. (12.08.1959). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba'da isyan genişliyor”. (25.11.1957). *Milliyet*, s. 5.

- “Küba’daki Amerikan şirketlerinin hepsi dün millileştirildi”. (08.08.1960). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba’nın dış politikası”. (13.03.1952). *Milliyet*, s. 3.
- “Mikoyan Küba’dan Moskova’ya dönüyor”. (15.02.1960). *Milliyet*, s. 3.
- “Orta Amerika’da Huzursuzluk”. (08.12.1960). *Milliyet*, s. 2.
- “Diktatör Batista Küba’dan kaçtı” . (02.01.1959). *Milliyet*, s. 1.
- “Küba isyanı bastırıldı”. (28.07.1953). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba’da hükümet darbesi hazırlayanlar mahkemede”. (23.09.1953). *Milliyet*, s. 3.
- “Küba’da kurulan hükümeti tanıdık”. (11.01.1959). *Milliyet*, s. 5.
- İPEKÇİ, A. (06.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Şurprizler, Tezatlar, Gariplikler...”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (07.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Bombalar Patlıyor, Ça Ça Ça’lar Çalıyor Ve İlk Gecemi Karakolda Geçiriyordum...”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (08.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Gençlik Kastro İle Beraber, Çünkü...”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (09.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: İhtilâl Madalyasının Tersî ve Yüzü”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (10.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Kıızıl Ça Ça Ça... ve Çılgın Propaganda”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (11.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Küba’da Mukabil İhtilâl Ne Zaman Çıkar”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (12.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Nâzım Hikmet Küba’daydı”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (13.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Kastroizm mi? Komünizm mi?”. *Milliyet*, s. 3.
- İPEKÇİ, A. (14.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Kimler Kalıyor? Kimler Gidiyor?”. *Milliyet*, s. 3.

- İPEKÇİ, A. (15.08.1961). “Bir Devriâlemin İntibaları; Dertli Ülkeler Küba: Yazık!..”. *Milliyet*, s. 3.
- KOHEN, S. (03.01.1959). “Hasat Zamanı”. *Milliyet*, s. 3.
- KOHEN, S. (18.04.1961). “Küba’da İç Harbin Sebepleri”. *Milliyet*, s. 1,5.
- KOHEN, S. (20.04.1961). “Küba’da Kardeş Kavgası”. *Milliyet*, s. 2.
- KOHEN, S. (08.12.1960). “Orta Amerika’da Huzursuzluk”. *Milliyet*, s. 2.
- KOHEN, S. (25.02.1960). “Rekabet Gezileri. *Milliyet*, s. 2.
- KOHEN, S. (26.01.1961). “İki ‘K’ Arasında”. *Milliyet*, s. 2.

Araştırma Eserleri:

- ANGIN, A. (1967). *Küba İhtilali*. İstanbul: Akşam Kitap Klübü No:39.
- ARGOTE-FREYRE, F. (2006). *Fulgencio Batista*. New Jersey: Rutgers University Press.
- BETHELL, L. (Ed.). (2006). *Cuba: A Short History*. New York: Cambridge University Press.
- CASTRO, F. (1977). *Tarih Beni Beraat Ettirecektir*. (A. Çınar, Çev.) İstanbul: Yöntem Yayınevi.
- CORMIER, J. (1997). *Che Guevara Ölüm Nereden Nasıl Gelirse Gelsin*. İstanbul: Can Yayınları.
- ERDEM, B. N. (2016). “Abdi İpekçi Yönetimindeki Milliyet Gazetesi’nin Bir Kitle Gazetesi Olarak Soğuk Savaş Bağlamında Değerlendirilmesi”. *Manas Sosyal Araştırmalar DERGİSİ*, 5 (3), 293-314.
- ETHERINGTON, S. (2001). *Christopher Columbus Explorer Of The New World*. London: Dorling Kindersley Publishers.
- FERRO, M. (2002). *Sömürgecilik Tarihi Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine Kadar 13.-20. Yüzyıl* (1. b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- GONZALEZ, M. (1994). *Küba, Castro ve Sosyalizm*. (B. Genç, Çev.) İstanbul: Z Yayınları.
- GOTT, R. (2004). *Cuba A New History*. Ne Haven: Yale University Press.

- HERNANDEZ, C. R. (2012). *100 Soruda Küba* (2. b.). Ankara: Jose Marti Küba Dostluk Derneği.
- “Küba Devrimi”. (1988). *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* (Cilt 5.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- LURAGHİ, R. (2000). *Sömürgecilik Tarihi* (2. b.). (H. İnal, Çev.) İstanbul: E Yayınları.
- NAVARRO, J. C. (2011). *Küba Tarihi: Bir Hakın Biyografisi* (2. b.). (A. S. Gözde Kök, Çev.) İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- PRADA, P. (1995). *Kuşatılmış Ada Küba: ABD Ablukasının İç Yüzü*. İstanbul: Gelenek Yayınevi.
- RAMONET, I. (Ed.). (2007). *Fidel Castro My Life*. (A. Hurley, Çev.) London: Penguin Books.
- ROBERTS, J. M. (2015). *Avrupa Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- SKIERKA, V. (2004). *Fidel Castro*. (P. Camiller, Çev.) Malden: Polity Press.
- STATEN, C. L. (2005). *The History of Cuba*. New York: Palgrave Macmillan.
- TAIBO, P. I. (2004). *Nam-ı Diğer Che*. (G. Koca, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.
- TÜRENÇ, T., Akyıldız E. (2007). *Bir Gazetecinin Hayatı 28 yıl Sonra Abdi İpekçi*. İstanbul: Doğan Kitap.
- UYANIK, Ö. (2014). *Latin Amerika'nın Devrimci Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- YELÇE, Ö. (2007). *Sami Kohen Dünyanın Yazısı*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.